

ORTA DERECELİ OKULLARDA TÜRKLER İÇİN ALMANCA ÖĞRETİMİNİN METODİK VE DİDAKTİK SORUNLARI *

Dr. İbrahim İlhan**

GİRİŞ

Yüksek öğrenime başlayan öğrencilerin, amaç dildeki yeteneklerinin geliştirilmemiş olmasının gerekçelerini, orta dereceli okullarda aramak gerekir. Yanlış bir yorum sonucu, programlı amaç dil öğreniminden (gesteuerter Fremdsprachenunterricht) iletişim yeteneğini geliştirme çabalarının kaldırılmış olması, öğrencilerin yalnızca amaç dil kurallarını öğrenmeleri sonucunu doğurmaktadır. Sadece kuralların edinimi ise, boş bir bilgi birikimi olabilmektedir. Bu nedenle, öğrenim ve öğretimdeki kurallar çıkış noktası değil, bilâkis bu kurallar, yabancı dili kullanarak dersin amacı olmalıdır. Yani amaç dilin kuralları öğrenilmemeli, öğretilmemeli, bu kurallar yalnızca anlaşılmalıdır.¹ Öğrencilerin, amaç dilde bildirişimde bulunabilmeleri için, yabancı dil öğretiminin sorunları ve çözümleri pilot bölgedeki (Konya, Ankara, Nevşehir) orta dereceli okullarda ele alınarak bulunmaya çalışılmıştır.

ORTA DERECELİ OKULLARDA YABANCI DİL OLARAK ALMANCA (Konya - Ankara - Nevşehir) : DURUM DEĞERLENDİRİLMESİ

Programlı Almanca öğreniminin bir asır önceye dayandığını söyleyebiliriz.² Bu süre içerisindeki Almanca öğrenimi olumlu ve olumsuz yönleriyle değerlendirilebilir.

(*) S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümünde hazırlanıp Mart 1982 tarihinde sunulan doktora tezi özetidir.

(**) S. Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim görevlisi.

1) Schulz, D., Methoden und Zielsetzungen im Fremdsprachenunterricht, in : **Probleme des Deutschen als Fremdsprache**, München 1969, s. 120 - 136.

2) Önen, Y., Germanistik in der Türkei, in : **Der Deutschlehrer** 4 (1971), s. 3

a. Olumlu yönleri : Yabancı dil olarak Almanca ülkenin tüm orta dereceli okullarında zorunlu ders olarak programa alınmıştır.

b. Olumsuz yönleri : Almanca öğreniminden beklenen sonuç bugüne kadar elde edilememiştir.³

Pilot bölgedeki okullarda yapılan araştırmalara göre, Almanca öğrenimindeki olumsuz yönler kısaca şöyle özetlenebilir :

1. Öğretmen yetersizliği; öğretmenin amaç dili yeterli bilmemesi ve sesçil hatalar yapması.

2. Sınıfların fazla kalabalık ve ders saatinin az olması.

3. Okullarda ders araç ve gereçlerinin eksik olması.

4. Öğrencilerin sırasal oturum biçiminde (Frontalunterricht) öğrenim görmeleri.⁴

Programlı amaç dil öğretiminde yukarıda belirtilen kriterler mutlaka yetersiz kalacaktır. Amaç dil öğretimine, en büyük değişken faktör olarak, metodik, didaktik ve dilbilim açısından bakmak gerekir.

ANADİL EĞİTİMİ İLE AMAÇ DİL EĞİTİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

1. Anadil Eğitimi Üzerine Bazı Görüşler

Programlı anadil ve amaç dil öğreniminin ortak özelliklerinden birisi olan iletişim yeteneğinin geliştirilmesi düşüncesinden hareket edersek, anadil öğrenimini okul içi ve okul dışı öğrenimi diye ikiye ayırabiliriz :

a. Dil edinimi (Okul öncesi) : Çocuğun dünyaya gelişinde, çıkardığı sesler doğumun şok tesiridir. Daha sonra çocuk (0; 3)⁵ yaşında bağırma-yı bir amaç için kullanmaya başlar.⁶ Bunun üzerine ünlülerin oluşturduğu a-ä-e seslerini çıkarmaya başlar. Stern'e göre, çocuk dil edinimine

3) Burada öğrencilerin amaç dilde iletişim yeteneği kazanamamaları anlaşılmalıdır.

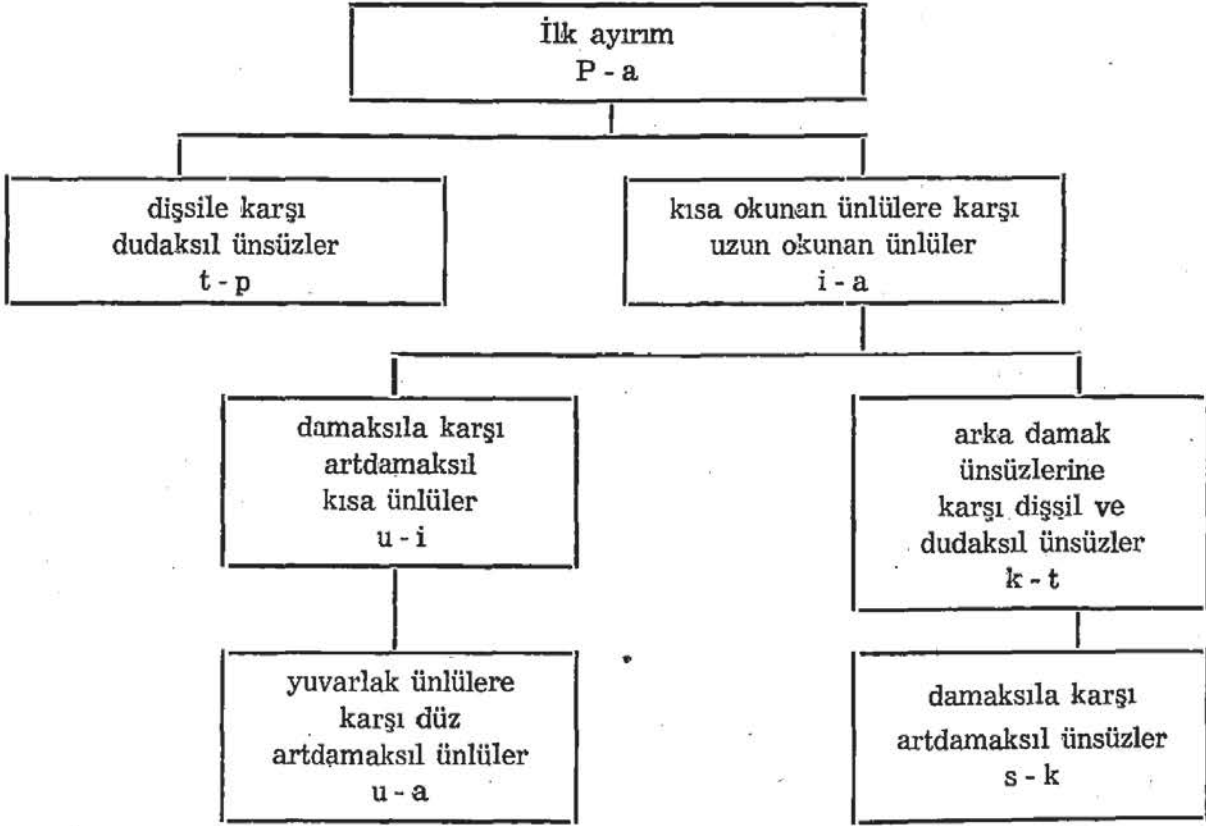
4) Programlı amaç dil öğretiminde küçük grupların oluşturulması, öğrencilerin diyalog şeklinde konuşmaları, veya oyun oynamaları... vs., şeklinde dersin yapılması daha çok yarar sağlayacaktır.

5) Stern'in, çocuğun yaş grubu için kullandığı sistem, bugün için geçerliliğini korumaktadır. 0; 3 üç aylık, 1; 5 bir yaşında beş aylık anlamındadır.

6) Schönplug, U., *Psychologie des Erst - und Zweitspracherwerbs* Stuttgart/Berlin 1977, s. 52

üç açıdan yaklaşır : «Seslerin çıkışı, konuşulunun taklidi ve konuşulunun bilincine varması».⁷

Roman Jacobson ise, anadil edinimi önce tek seslerin öğrenilmediğini, bütün dillerde görüldüğü gibi «pa» ve «ma» hecelerinin öğrenildiğini ileri sürmektedir.⁸ Ağız boşluğu «a» sesinde oldukça açılmakta, «p» sesinde ise kapanmaktadır. Jacobson'a göre, ses birimlerini edinimi sırasıyla şu şekilde ayrılmaktadır :

Ses birimlerinin oluşumu dışında meydana getirilen ifadelerin bildirişim özelliğinin araştırılması gerekir. Çocuğun meydana getirdiği bu tür ifadeler dil psikologları tarafından bir sözcük olarak değil, bir cümle olarak değerlendirilmektedir. «Anne» sözcüğü sadece kavram olarak «anne» şeklinde düşünülmemektedir. «Anne bana yardım et; anne buraya gel; anne beni sandalyenin üzerine oturt...»⁹ şeklinde de ele alınmaktadır. Tek sözcüklü cümlelerden sonra sırası ile, iki ve üç sözcüklü cümlelerin edinimi gelmektedir.

7) Stern, W., **Psychologie der Frühen Kindheit**, Heidelberg 1952, s. 113.

8) Jacobson, R., **Kindersprache, Aphasie und allgemeine Lautgesetze**, Frankfurt a. M. 1969, s. 61 - 62.

9) Bkz. Dipnot 8, s. 120.

b. Edinilen Dili Geliştirme (Okul içi) : Edinilen anadili geliştirme programlı bir şekilde ilk öğretim ve orta öğretimde sürdürülmektedir. Öğretimin amaç ve içeriği¹⁰ Millî Eğitim Bakanlığı tarafından saptanmıştır. Ana ilke olarak öğrenci anadili doğru okumalı, doğru yazmalı ve doğru konuşabilmelidir.¹¹

İlkokuldaki Türkçe dersleri herhangi bir branşı içermeyen konulardan başlamaktadır. Amaç olarak Millî Eğitim Bakanlığı'nın öngördüğü çerçevede içerisinde sözlü bildirişimi kapsamaktadır. Sözlü bildirişim ise iki bildirişim özelliğini içermektedir. Birincisi, dinleme ve anlama, diğeri ise öğrencinin konuşma ve düşüncesini ifade edebilme yeteneğini kazanmasıdır.

Öğrencilerin bu yeteneği kazanmaları için, yani amaca ulaşabilmek için, belirli şartların yerine getirilmiş olması gerekir.¹²

İlk ve orta dereceli okullarda anadil öğretiminin amaçlarına ne denli ulaşabildiği ancak okul içi araştırmalarla saptanabilir. Burada teorik olarak şu noktalar belirtilmekle yetinilecektir :

1. Anadil ediniminin amaçlarından olan bildirişim yapabilme yeteneği ve kavram edinimine, Türkçe derslerinde okunan metnin anlatılmasıyla, tamamen ters düşmektedir. Oysa, yalnızca metinlerin okunup anlaşılması ve üzerinde konuşulması yeterli olmamalıdır. Öğrenciler, metinleri karşılaştırma ve değerlendirme yeteneğini kazanabilmelidirler. Ayrıca, konular sosyal içerikli olmalı, öğrencilerin sevebilecekleri oyunlarla günlük yaşantılarını içeren metinler seçilmelidir.

2. Her soru için ancak bir öğrenci cevap verebilmekte, kontrol imkânı olmadığından öbür öğrencilerin konuyu anladığı kabul edilmektedir. Bunun nedeni kuşkusuz sınıfların sayıca kabarık olmasıdır.

2. Anadil Eğitimi ile Yabancı Dil Eğitimi Arasındaki İlişkilerin Değerlendirilmesi

Amaç dilin öğrenimi anadil öğreniminden farklı olmasına karşın karmaşık bir şekilde etkileşim içindedirler :

«Bununla birlikte, ikinci bir dil öğrenen kişinin öğrendiği dil konusunda anadili ile bağlantı kurarak varsayımda bulunması beklenemez; bunun yerine, anadil edinim kurallarını birer birer öğrenmesi gerekir. Dil-dizgesini, ev yapımında olduğu gibi, tuğla

10) Bkz. Tez'in 4'üncü Bölümü.

11) Bkz. Millî Eğitim Bakanlığı İlkokul Programı, 1918, s. 2.

12) Bkz. Tez'in 4'üncü Bölümü.

üzerine tuğla koyarak kurması istenir: Her yeni öge ya da kalıbı bir öncekine ekler. Yeni öge, kişinin daha önce öğrenmiş olduğu kuralları biçimlendirmesi için bir neden değildir. Öte yandan, çocuk bir dizi dil-dizgesi kuralını, sanki daha büyük ve daha iyi çadırlar kuruyormuşçasına yapıp bozar ya da biçimlendirir. Söz konusu iki işlem birbirinden tümüyle ayrıdır; anadilimizi bir dizi geliştirilmiş varsayımlarla öğreniriz; oysa ikinci bir dili, tek tek, kural üstüne kural koyarak öğrenmemiz gerekir.»¹³

Yukarıdaki alıntıda Cook, herşeyden önce anadil edinimini ve çocuğun bu edinimdeki tutumu ile, amaç dilin kitaplardan öğrenimini karşılaştırmaktadır. Esas fark, birinci dil öğreniminde sıfırdan başlanmasına karşın, ikinci dil öğreniminde anadil çıkış noktasını teşkil etmekte ve anadilde kazanılmış bilgiler, amaç dile aktarılmaktadır. Bu nedenle, amaç dilde girişim hataları¹⁴ (Interferenzfehler) meydana gelmektedir. Girişim hatalarından birisi, anadil veya amaç dilden birisinde, kavram kapsamı veya farkının önemli bir rol oynamasıdır. «Almak» fiili Türkçede farklı cümlelerde kullanılabilirdiği halde, Almancada «nehmen» fiilini farklı cümlelerde kullanma olanağı yoktur.

Toplumların kavram anlayışının farklı olması nedeniyle de girişim hataları büyük ölçüde artmaktadır. Bu nedenle yabancı dil öğreniminde kavramlar yeniden öğrenilmeli ve öğretilmelidir.

Anadil öğrenimi, bilinçli bir şekilde gramer kurallarını öğrenme, yazma ve okuma ile başlamamasına karşın, amaç dil öğreniminde bu öğeler, dersin çıkış noktasını teşkil etmektedir. Titone anadil ile yabancı dil öğrenimi arasındaki farkları şu şekilde belirtiyor:

- a. Amaç dilin planlaması ve kontrol edilmesi mümkündür.
- b. Amaç dilin edinimi, ileri düzeyde dizgeli içerikten başlar.
- c. Amaç dili öğrenen kimse, sıfırdan başlamaz, her zaman dönüşüm yapabilir.

Wienold ile Oskaar da aynı yaklaşım içindedirler. Yalnız Oskaar'a gö-

13) Cook, V. J., The Analogy Between First and Second Language Learning, in : **IRAL** 3 (1969), s. 209.

14) Köhler, F., **Zwischensprachliche Interferenzen. Eine Analyse syntaktischer und semantischer Interferenzfehler des Deutschen im Russischen**, Tübingen 1975, s. 29.

re birinci dil ediniminde ilk planda «konuşma», amaç dilde ise «dil» öğrenimi ön plandadır.¹⁵

Amaç dil öğreniminde öğrencinin yaş grubu da önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenci, amaç dili, anadili kadar kolay öğrenemeyecektir. Zira, öğrencideki «dil yeteneği» ana dil ile bir defa «kullanılmış ve kapatılmıştır». Dil yeteneğinin kapatılmış olması en büyük engeli telaffuzda göstermektedir.

Anadil öğrenimi ile programlı amaç dil edinimi arasındaki farklardan bir diğeri de, anadilde eşyaları görerek, amaç dilde ise, çeviri veya eşyaları resimden tanıyarak öğrenmedir (audiovisuel). Bu ve bunun gibi öğeler öğrencinin amaç dilde motive edilmesini bir ölçüde engellemektedir.

Amaç dil öğreniminde, sadece girişim hatalarını ele almamak gerekir. Bu gibi girişim hataları, karşılaştırmalı dilbilimi sayesinde belirli bir ölçüde giderilebilmektedir. Anadil öğrenimi ile öğrencinin fonetik, yapısal, anlamsal edinim yeteneği kazanmış olmasını unutmamak gerekir. Bu nedenle, anadili programlı yabancı dil dersinden çıkarmak yerine (direkt metod), anadil yardımıyla amaç dilde bildirişim edinimini geliştirmek için daha fazla çaba harcanmalıdır.

YABANCI DİL EĞİTİMİ İÇİN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALARIN ÖNEMİ VE ANADİL OLARAK TÜRKÇE'NİN ÖZEL DURUMU

Karşılaştırmalı Dilbilimin Sınırları ve Amaçları

Dilbilim çalışmalarında «kontrastive Linguistik», (karşılaştırmalı dilbilimi) «kontrastive Analyse» (karşılaştırmalı analiz), «kontrastive Grammatik» (karşılaştırmalı Gramer) ve «konfrontative Grammatik» terimleri (daha ziyade doğu Avrupa ülkelerinde kullanılan terim)¹⁶ eş anlamda kullanılmaktadır. Bu terimlerin dilbilimi açısından mutlaka açıklanması gerekir. Karşılaştırmalı dilbilimi teorik ve uygulamalı olmak üzere iki şekilde düşünülebilir. Bugün karşılaştırmalı dilbiliminde, genellikle iki veya daha faz-

15) Bkz. Wienold, G., **Die erlernbarkeit der Sprachen. Eine einführende Darstellung des Zweitsprachenerwerbs**, München, 1973, s. 38. ve

Başkan, Ö., **Yabancı - Dil Öğretimi : İlkeler ve Çözümler**, İstanbul, 1969, s. 29

16) Daha çok bilgi için bkz. Ülkü, V., **Affixale Wortbildung im Deutschen und Türkischen. Ein Beitrag zur deutsch-türkischen kontrastiven Grammatik** Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları 294, Ankara 1980, s. 193 - 198.

la dilin yapısal-anlatımları karşılaştırılmaktadır.¹⁷ Karşılaştırılan her iki dilin, çıkış noktasının aynı olması nedeniyle, benzeyen ve ayrılan yönleri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Öğretmenin çıkan bu farklılıklardan yararlanarak, psikolojik ve pedagojik bilgileriyle, dilbiliminin verilerini ders-te uygulaması beklenmektedir.

Almancadaki Edilgen Çatılar

Edilgen çatı yardımcı fiillerden, «werden» ve «sein» + tam fiilin partizip perfekt şekliyle teşkil edilmektedir. Gramer kitaplarında edilgen çatılar, geçiş ve durum edilgeni diye ikiye ayrılmaktadır.

Geçiş Edilgeni

«werden» yardımcı fiil + tam fiilin partizip II şeklinde geçiş edilgeni teşkil edilmektedir. Plusquamperfekt, Perfekt ve Futur II de werden fiilinin partizip II şeklinde «ge» ön takısı düşmektedir.

«Ich bin geimpft worden.»

«Ich bin geimpft geworden.» şeklinde kullanılması mümkün değildir.¹⁸

Durum Edilgeni

Edilgen çatı, «sein» yardımcı fiili ile teşkil edildiğinde durum edilgeni adını almaktadır. Durum edilgeni «sein» fiilinin çekilmiş hali + partizip II şeklinde teşkil edilmektedir.

«Die Tür ist geöffnet.»

Dönüş ve kılış fiillerinin (reflexiv und Zustandsverben) dışında bütün fiillerden edilgen çatı teşkil edilebilmektedir.¹⁹

Bugünkü Türkçe'de Edilgen Çatılar :

Türkçe'de edilgen çatılar «l» ve «n» anlambirimlerinin fiilin köküne eklenmesiyle teşkil edilmektedir. Fiilin kökü bir ünlü ile biterse «n» anlambirimi yardımcı ses almaz. (ye-n-, de-n-, ... gibi). Fakat fiilin kökü ünsüzle biterse, «l» ve «n» anlambirimleri «l, -i, -u, -ü» yardımcı seslerinden birisini alır. (yap-ı-l-, gör-ü-l-, ... gibi).

Almanca ve Türkçe'de Edilgen Çatıların Karşılaştırılması

17) Burgschmidt, E. / Götz, D., **Kontrastive Linguistik Deutsch / Englisch**, München 1974, s. 12.

18) Helbig / Buscha, **Deutsche Grammatik**, Leipzig, 1972, s. 136.

19) Daha fazla bilgi için tezin üçüncü bölümüne bkz.

Yukarıda da belirtildiği gibi Almanca'da edilgen çatılar «werden» ve «sein» yardımcı fiillerinden biri ve tam fiilin partizip II şekliyle teşkil edilmektedir. Türkçe'de, fiilin köküne yardımcı sesle birlikte «n» ve «l» anlambilimlerinin gelmesiyle edilgen çatı kurulmaktadır. Yalnız Türkçe'de fiil, yapısal yönden çok değişken olabilmekte ve fiile soneklerle eylemin zamanını, durumunu belirten ögeler yüklenmektedir. Almanca'da ise fiil çekimi kip ve zaman olarak yapılmaktadır.

Yapısal yönden yapılan bir karşılaştırma yabancı dil dersi için yeterli değildir. Bu nedenle, her iki dilin nitelik ve nicelik bakımından da karşılaştırılması gerekir.

ALMANCA ÖĞRETİMİNİN MÜFREDAT PROGRAMLARINDAKİ GELİŞİM SORUNLARI

Müfredat Programı (Curriculum) : Kavram Açıklaması

Öğretim ile ilgili uğraş verenler, «Müfredat Programı» kavramını değişik yönlerden ele aldıkları için, farklı görüşler ortaya atmışlardır. Bu farklı görüşlerin sonucu olarak, kavram birliği sağlanamamıştır. Kavramın oluşumu için, müfredat programına ait tüm ögelerin saptanması gerekir. Bu ögeler bilimsel literatürde şu şekilde açıklanmaktadır:

- Amaç (öğrenciye kazandırılmak istenen beceri)
- İçerik (amaç için gerekli araç. Örneğin, şiir, kısa metin, kısa hikâyeler...)
- Metod (amaca ulaşmak için izlenecek yol)
- Tutum (derste yapılması istenen eylemin gerçekleşmesi)
- Değerlendirme (tarafsız bir şekilde öğrenim ve öğretim başarısını amaç doğrultusunda saptamak).

Yukarıda belirtilen ögelerle «Müfredat Programı» kavramını şöyle tanımlayabiliriz: Dersin, saptanan amaca göre, araç, gereç ve izlenecek metodla yapılması ve değerlendirilmesidir.

Müfredat Programlarına Göre Almanca Öğretiminin Gelişim Sorunları:

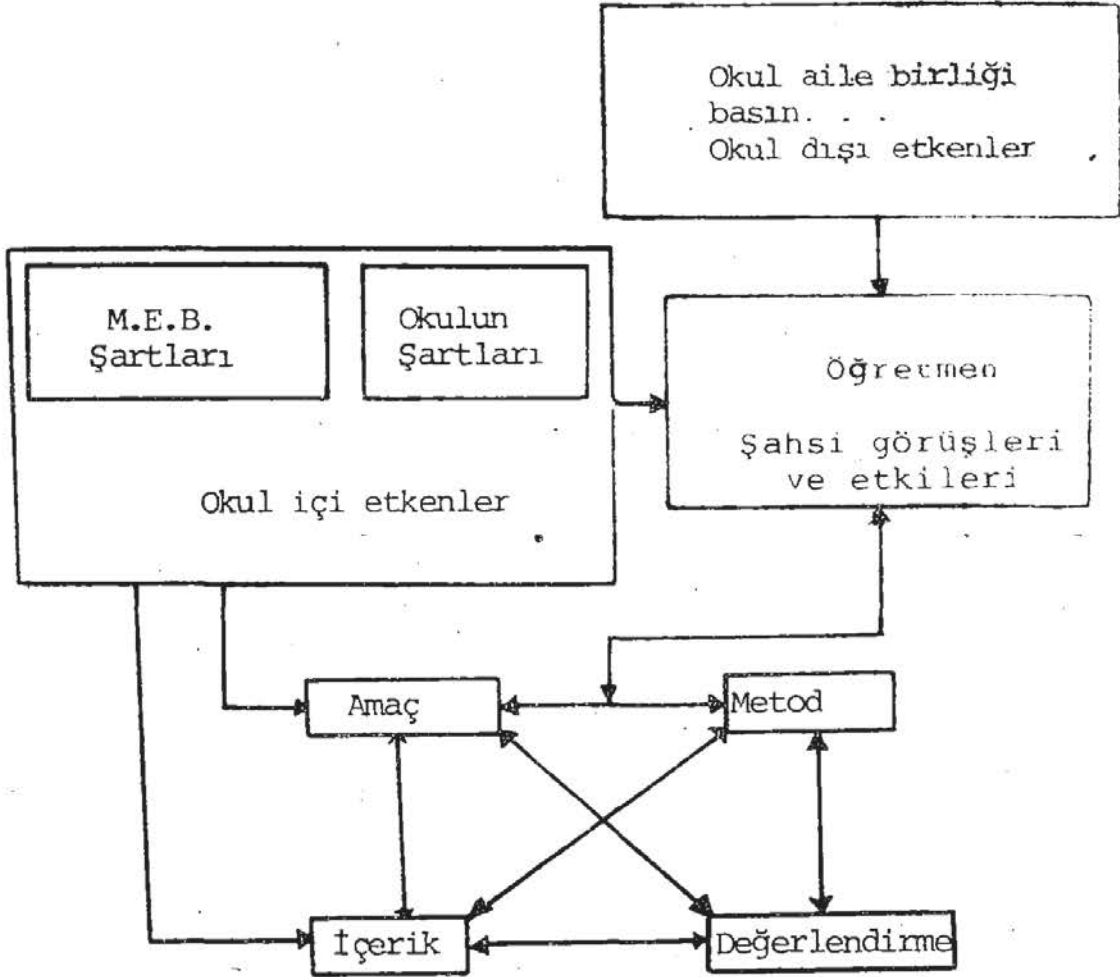
Müfredat programları Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.

Müfredat programının ögelerinden birini teşkil eden içerik, öğretmen tarafından başka şekilde uygulanabilir:

1. İçeriğin yorum sonucu değişikliğe uğrayarak uygulanması.
2. İçeriğin seçilip, öğrencilerin durumuna göre uygulanması.

3. Öğretmenin yalnız başına veya başka öğretmenlerle işbirliği yaparak içeriği genişletip uygulaması.

Yapılacak böyle değişikliklerle istenilen amaca varılabilmisse, bu kuşkusuz öğretmenin başarısını gösterir. Öğretmenin başarısı okul içi ve okul dışı etkenlerle kontrol edilmektedir. Öğretmen bu kontrol faktörleri ile, anaçın, içeriğin ve metodun seçimini ve uygulamasını yapmaktadır. Bu görüşe göre, aşağıdaki biçimde bir müfredat programı ortaya çıkmaktadır.

- Okul içi ve okul dışı faktörler, müfredat programının amacını etkilemektedir.
- Amaç, içeriğin seçimini ve öğretimin uygulamasını etki altına almaktadır. Bu durumun tersi de olabilir.

Öğretimin başarısını etkileyen diğer faktörlerden birisi de, öğrencilerin kalabalık olması ve bu nedenle de motive olamamalarıdır.

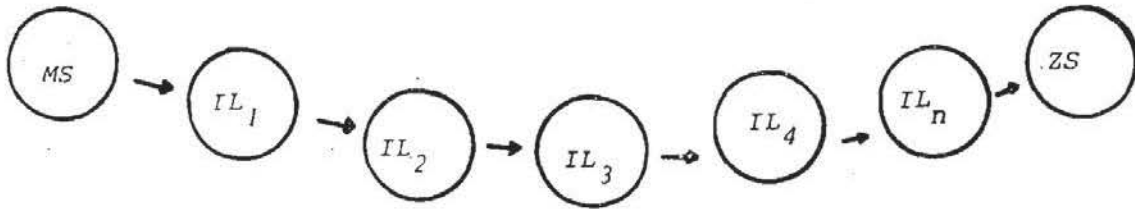
ALMANCA ÖĞRETİM METODUNUN GELİŞİMİ İÇİN OKUL DIŞI YABANCI DİL ÖĞRENMENİN ANALİZİ

Programsız Okul Dışı Yabancı-Dil Öğrenimi

Amaç dil, konuşulduğu ülkede öğrenildiği zaman, anadil öğrenimine benzeyen yönleri vardır. Aşağıdaki kriterler programsız amaç dil öğreniminin özelliklerini yansıtmaktadır:

- Öğrencinin amaç dile ve kültüre doğrudan bir bağlantısı vardır.
- Konuşulana anlama ve ifade edebilme çabası ön plandadır.
- Amaç dil, anadil kurallarının aracılığı ile değil, işiterek ve görerek öğrenilmektedir.
- Amaç dili öğrenme zorunluluğu, bir ölçüde, öğreneni motive etmiştir. Bu nedenle kısa sürede amaç dil öğreniminde ilerleme olabilmektedir.

Okul dışı amaç dil öğrenimi ile anadil öğreniminin ortak özelliklerinden birisi, öğrencinin zihninde belirli varsayımların meydana gelmesidir. Amaç dil öğrenimi, amaç dilin konuşulduğu ülkede yapılsa bile, yine de belirli ölçüde girişim hataları olacaktır. Çünkü, dil öğrenme olayı, anadil ile amaç dil arasında olmaktadır. Bu nedenle öğrenci anadilin kuralları ile amaç dilin kurallarından oluşan bir ara dil (Interlanguage) ortaya koymaktadır. Selinker, öne sürdüğü ara dil görüşünü aşağıdaki biçimde göstermiştir.²⁰

MS: Muttersprache (anadil)

IL: Interlanguage (ara dil)

ZS: Zielsprache (amaç dil)

Bu görüş çerçevesinde, Türk öğrencilerinin ortaya koyduğu ara dil değerlendirilip, verilerinin derste uygulanması kanımca büyük yararlar sağlayacaktır.

20) Müller, B. - D., Bedeutungserwerb. Ein Lernprozess in Etappen, in : B. - D., Müller (Hg.) : **Konfrontative Semantik**, Weil der Stadt 1981, s. 16.

TÜRKLER İÇİN ALMANCA ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ VE ÖNERİLER

Müfredat programında belirtilen metodun uygulanması, kuşkusuz öğretmene düşmektedir. Ancak, öngörülen metodla her zaman amaca ulaşıldığını söylemek doğru olmaz. Bu nedenle, öğretmenin tüm yabancı dil öğretim metodlarını iyi bilmesi ve yeni durumlara göre bir seçimde bulunup uygulaması gerekir. Zira her metodun kendine özgü iyi ya da eksik tarafları vardır.²¹

Türk Öğrencilerine Almanca Öğretimi İçin Metod Önerisi

Anadili yabancı dil derslerinde hiç kullanmamak ve anadili yabancı dil dersinden tamamen atmak mümkün olamamaktadır. Direkt metodun uygulanması ile, anadil, dersin dışında bırakılmış olsa bile, yine de anadil öğrencinin zihnindedir. Bu nedenle, anadil yardımıyla, amaç dil dersininamacına varmaya çalışmak en doğru yol olsa gerek.

Okul içi araştırmaların verilerine göre ve anadile paralel olarak, amaç dilde kavram ediniminin gerekliliği, «karşıtlamalı sözcük dağarcığının didaktiği ile iki dilli metod, ve anadil aracılığı ile bilinçlendirme» metodu saptanmıştır. Bu metoda göre ilk aşamada öğretilecek kavramlar metinden seçilmeli, seçilen kavramı açıklayıcı sözcükler öğrencilerle birlikte bulunmalıdır. Açıklayıcı sözcüklerin bulunması için resim, eşya ve anadile çeviri yolu seçilebilir. İkinci aşamada, Dodson'un geliştirdiği «iki dilli metod» uygulamasına geçilmelidir. Türk öğrencilere, iki dilli metodla verilen derste, direkt metoda göre şu farklar ortaya çıkmıştır :

a. İki dilli (Bilingual) metodla, öğrenciler dersi daha iyi anladıklarını vurgulamışlardır.

b. İki dilli (Bilingual) metodla verilen derste, öğrenciler dersi daha yüksek oranda öğrenmişlerdir.

Yukarıda belirtilen metodun en önemli kriteri, öğrencilerin amaç dilde iletişim yeteneğini kazanmış olmalarıdır.

DERS MALZEMELERİNİN GELİŞTİRİLMESİ

Ders malzemelerinin geliştirilmesi, amaç dilde iletişim yeteneğini geliştirme doğrultusunda ve orta dereceli okuların şartlarına uygun olarak yapılmalıdır. Bu düşünce içerisinde, ders malzemelerinin geliştirilmesini şu ana başlık altında toplayabiliriz:

21) Daha fazla bilgi için bkz. Tezdeki metodların anlatımı ve eleştirilerine.

1. Metinlerin Seçimi,
2. Bildirişim Yapmaya Yardımcı Olacak Alıştırınaların ve Gramerin Seçimi.

Metinlerin Seçimi

Metin seçiminin, her şeyden önce hangi amaç için yapıldığını saptamak gerekir. Seçilen bir metinle, bildirişim yeteneğinin geliştirilmesi düşünülüyorsa, o zaman diyalog şeklinde metinler tercih edilmelidir. Bunun yanında amaç doğrultusunda gündelik metinler seçilmeli ve metinler ilgili gramer kurallarını da içermelidir.

Alıştırınaların ve Gramerin Seçimi

Yapılacak alıştıırma ve gramer seçimi ile, amaç dilde bildirişim yapabilme yeteneğinin hangi ölçüde gelişeceği, öğretmenin alıştıırınalarına ve grameri derste uygulayabilmesine bağlıdır.

Alıştırınalar ve gramerin seçiminde şu öğeler göz önünde bulundurulmalıdır :

- a. Öğrenci için gerekli alıştıırınalar seçilmeli.
- b. Seçilen bu alıştıırınalarla, öğrenciler fikirlerini kolaylıkla ifade edebilmeli ve sorular yöneltebilmeli.
- c. Yapısal yönden farklı alıştıırınalar geliştirilmeli.
- d. Öğrenci metinde geçen gramer kurallarını amaç dilde uygulayabilmelidir.

S O N U Ç

Pilot bölgede yapılan araştıırınalarda, öğrencilerin amaçlandığı ölçülerde başarılı olamayışlarının nedenleri kısaca şöyle saptanmıştır: Sınıfların fazla kalabalık olması, öğretmenin amaç dilde yeterli bilgi düzeyine sahip olmaması ve yabancı dil ders saatinin az olması. Bu nedenle öğretmen öngörülen konuları zamanında tamamlama zorunluluğunun baskısı altında, öğrenci ise amaca ulaşamamanın psikolojik baskısı altındadır.

Bu baskıların dışında, anadil ile amaç dil arasında etkileşim görülmektedir. Bu etkileşim, amaç dil öğretiminde sürükleyici bir rol oynayabildiği gibi, amaç dil öğrenimini bir ölçüde engelleyebilir. Bu nedenle orta dereceli okullarda anadil öğretiminin geliştirilmesine yeterli ağırlığın verilmesi gereklidir. Amaç dil dersinde, anadil kullanılarak, amaç dilin başarısının artırılması gerekir.

Anadil ile amaç dilin etkileşimleri, her iki dilde karşılaştırma yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Anadil ve amaç dilde yapılan edilgen çatıların karşılaştırmaları, her iki dilde farklı kullanım özelliklerinin olduğunu ortaya koymuştur. Saptanan bu istatistik bilgilerin ışığı altında, «werden/sein» ve «man» ile teşkil edilen edilgen çatılar, amaç dil dersinde, diğer edilgen anlamı taşıyan cümlelere göre daha fazla uygulanmalıdır. Edilgen çatıların müfredat programına konulması belirli kriterler içerisinde yapılmalıdır. (Bkz. Tezdeki kriterlere.)

Programsız amaç dil öğrenimi, öğretmenin bazı kriterler edinmesini sağlamaktadır:

—Programlı ve programsız amaç dil öğreniminin karşılaştırılması sonucunda, programsız amaç dil öğreniminin, anadil ediniminde görülen evreleri geçirdiği saptanmıştır.

— Selinker'in ifade ettiği gibi, öğrenci, anadilin gramer kurallarını amaç dile aktarmaktadır.

Bu kriterlerin ışığı altında şu sorular düşünülmelidir :

1. Anadil ediniminde geçen evreleri amaç dil ediniminde uygulamamız mümkün mü?

2. Öğrencilerin konuştuğu ara dili değerlendirip amaç dile uygulayabilir miyiz?

Bu varsayımların dışında, öğrencilerin bildirişim yeteneğinin geliştirilmesi, ders araçlarının geliştirilmesi ve müfredat programının, tezde öngörülen metodla derslere uygulanması gerekir. Bu nedenle, tezin altıncı bölümünde «konfrontative Wortschatzdidaktik mit bilingualer Methode durch Bewusstmachung der Muttersprache» metodu önerilmiştir. Bu metodun kriteri ise, öğrencilerin orta dereceli okullarda bildirişim yapabilme yeteneğini geliştirmeleri olacaktır.

K A Y N A K Ç A

Almanca Öğretmen Kitabı 4, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1979.

Aytaç, G., Batı Filolojilerinin Türk Edebiyat Bilimine Katkısı Sorunu, in:

Batı Edebiyatları Araştırma Dergisi - Atatürk Özel Sayısı, s. 5-6, Aralık 1981.

Banguoğlu, T., **Türkçenin Grameri**, İstanbul 1974.

- Barkowski, H. et al., Kriterien zur Beurteilung von Lehrwerken für den Deutschunterricht mit Ausländischen Arbeitern, in: **Deutschlernen** 4 (1979).
- Başkan, O., **Yabancı - Dil Öğretimi : İlkeler ve Çözümler**, İstanbul 1969
- Bäusch, R. K./Kasper, G., Der Zweitsprachenerwerb : Möglichkeiten und Grenzen der «grossen» Hypothesen, in : **Linguistische Berichte** 64 (1979)
- Berstein, W., Sprachvergleich und Bezugnahme auf die Muttersprache im Fremdsprachenunterricht, in : **Zielsprache Deutsch** 3 (1975)
- Bloomfield, L., **Language**, New York 1963.
- Böll, H., **Ansichten eines Clowns**, München 1977.
- Böll, H., **Palyaço**, Üb. von Ahmet Arpad, Altın Kitaplar Yayınevi.
- Brinker, K., **Das Passiv im heutigen Deutsch**, München 1971.
- Burgschmidt, E./Götz, D., **Kontrastive Linguistik Deutsch/Englisch**, München 1974.
- Butzkamm, W., **Aufgeklärte Einsprachigkeit**, Heidelberg 1973.
- Butzkamm, W., Sprechen als Fertigkeit, in : **Der Fremdsprachliche Unterricht** 3 (1977)
- Butzkamm, W., Zur Rolle der Muttersprache im Fremdsprachen-unterricht-die Entwicklung in den Siebziger Jahren, in : Kleine, W. (Hg.) : **Perspektiven des Fremdsprachenunterrichts in der BRD**, Frankfurt a. M. 1979.
- Butzkamm, W., Einführung in die Praxis und Theorie der Bilingualen Methode, in : **Zielsprache Deutsch** 4 (1980)
- Bühler, K., **Die Geistige Entwicklung des Kindes**, Gustav Fischer Verlag 1921
- Cook, V. J., The Analogy Between First and Second Language Learning, in : **IRAL** 3 (1969)
- Demiray, K./Oğuzkan, T. et al., **Güzel Türkçe** 1, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1979.
- Dodson, C. J., **Language Teaching and Bilingual Method**, London 1967.
- Duden Grammatik**, Mannheim 1966.
- Dulay, H./Burt, M., Some Remarks on Creativity in Language Acquisition, in : Ritchie, William C. (ed) : **Second Language Research. Issues and Implication**, New York 1978.

- Eggers, D., Zur Lehrwerkkonzeption und Lehrwerkanalyse im Bereich Deutsch als Fremdsprache, in : Dany, Max et al. (Hg.) : **Sprachlern- und Lehrmaterialien**, Bd. 1, Heidelberg 1979.
- Erben, J., **Deutsche Grammatik**, München 1972.
- Ergin, M., **Türk Dilbilgisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 785, İstanbul 1962.
- Frey, K., **Theorien des Curriculum**, Weinheim 1971.
- Gabriel, B. H., **Zur Didaktik des Deutschunterrichts für Kinder türkischer Muttersprache**, Tübingen 1979.
- Gencan, T. N., **Dilbilgisi**, Türk Dil Kurumu Yayınları 243, İstanbul 1966.
- Göknel, Y., **Modern Türk Dilbilgisi**, Hür Efe Matbaası, İzmir.
- Guberina, P., Die audio - visuelle, global - strukturelle Methode, in : Libbisch, B., **Neue Wege im Sprachunterricht** (Deutsche Fassung) Frankfurt/m. 1965.
- Heindrichs, W./Gester, P. W. et al., **Das Lehrwerk als Gegenstand von Kritik, Analyse und Forschung**, Stuttgart 1980.
- Helbig/Buscha, **Deutsche Grammatik**, Leipzig 1972.
- Hilgard, E. R./Bower, G. H. **Theorien des Lernens** 1, Stuttgart 1971.
- Huhse, K. **Theorie und Praxis der Curriculum - Entwicklung. Ein Bericht über Wege der Curriculum - Reform in den USA mit Ausblicken auf Schweden und England**, Berlin 1968.
- Jakobson, R., **Kindersprache, Aphasie und Allgemeine Lautgesetze**, Frankfurt a. M. 1969.
- Köhler, F., **Zwischensprachliche Interferenzen. Eine Analyse Syntaktischer und Semantischer Interferenzfehler des Deutschen im Russischen** Tübingen 1975.
- Krumm, H. J., Fremdsprachenunterricht : Der Unterrichtsprozess als Kommunikationssituation, in : **Unterrichtswissenschaft** 4 (1974)
- Krum, J./Müller, B. D., **Praxis im Fremdsprachenstudium**, Tübingen 1976.
- Kuglin, J. (1978), Aufgaben und Probleme der deutsch-türkischen kontrastiven Sprachanalyse, in : **Türk Dili Araştırma Yıllığı - Belleten**, Ankara 1977.
- Lado, R., **Moderner Sprachunterricht**, München 1971.
- Levis, M. M. (1963), Language, Thought and Personality in Infancy and Childhood (Harrap, London) dtsh. Üb. **Sprache, Denken und Persönlichkeit im Kindesalter**, Düsseldorf 1970.

Mannheimer Gutachten zu ausgewählten Lehrwerken Deutsch als Fremdsprache, Bd. 1, Heidelberg 1977.

Mannheimer Gutachten zu ausgewählten Lehrwerken Deutschen als Fremdsprache, Bd. 11, Heidelberg 1979.

Mattl, W., Probleme der Curriculumforschung, in: Dohmen, G. (Hg.): **Forschungstechniken für die Hochschuldidaktik**, München 1971.

Meyer - I J., Einige typische Deutschfehler bei türkischen Schülern, in: **Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik (LiLi)**, 5 (1975)

Millî Eğitim Bakanlığı **İlkokul Programı**, 1968.

Müller, B. - D., Zur Logik interkultureller Verstehensprobleme, in: **Deutsch als Fremdsprache** 6 (1980)

Müller, B. - D., Bedeutungserwerb. Ein Lernprozess in Etappen, in: B.-D.,

Müller (Hg.): **Konfrontative Semantik**, Weil der Stadt 1981.

Nesin, A., **Zübük**, Üb. von Herbert Melzig, Berlin 1965.

Nesin, A., **Zübük**, İstanbul 1965.

Osterloch, K., **Die Rolle der sozialen Vorerfahrungen des Lerners in der**

Türkei (erscheint demnächst im Sammelband von Birkenfeld).

Önen, Y., Germanistik in der Türkei, in: **Der Deutschlehrer** 4 (1971).

Palmer, H. E., **The Principles of Language-study**, London 1965.

Piaget, J. **Sprechen und Denken des Kindes**. Düsseldorf 1972.

Piepho, H. - E., **Kommunikative Kompetenz als übergeordnetes Lernziel im Englischunterricht**, Dornburg-Frickhofen 1974.

Piepho, H. - E., Systematische Lehrwerkanalysen als Grundlage einer Lerngerechten Unterrichtsplanung, in: Goethe Institut (Hg.): **Beiträge zu den Sommerkursen** 1975.

Ramge, H., **Spracherwerb**, Tübingen 1975.

Selen, N., **Türkler İçin Alman Dilinin Teleffuz Kuralları**, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 199, Ankara 1980.

Selinker, L., Language Transfer, in: **General Linguistics** 2 (1969)

Selinker, L., Interlanguage, in: **IRAL** 3 (1972).

Slobin, D., **Einführung in die Psycholinguistik**, Üb. von Angelika Becker, Kronberg/Taunus 1974.

Spanhel, D. (Hg.) **Schülersprache und Lernprozess**, Düsseldorf 1973.

Stern, W., **Psychologie der frühen Kindheit**, Heidelberg 1952.

Schönflug, U., **Psychologie des Erst - und Zweitspracherwerbs**, Stuttgart Berlin 1977.

Schulz, D., Methoden und Zielsetzungen im Fremdsprachenunterricht, in: **Probleme des Deutschen als Fremdsprache**, München 1969.

Schwittmann, D., Zur Evaluierung von Fremdstudieneinheiten. **Lehren und Lernen im Medienverbund 3** (1971)

Tunç, İ./Tunç, A., **Öğretmen Kılavuzu**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1974.
Tunç, İ./Tunç, A., **Türkçemiz 3**, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1977.

Ülkü, V., **Affixale Wortbildung im Deutschen und Türkischen. Ein Beitrag zur deutsch - türkischen kontrastiven Grammatik**, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları 294, Ankara 1980.

Werner, O./Hundschnurner, F. (Hg.), **Terminologie zur neueren Linguistik**, Tübingen 1974.

Wienold, G., **Die Erlernbarkeit der Sprachen. Eine einführende Darstellung des Zweitspracherwerbs**, München 1973.

Wir Lernen Deutsch 2, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1976.

Wir Lernen Deutsch, 1, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul 1977.